

Aalto-yliopisto
Sähkötekniikan
korkeakoulu

ELEC-C1110

Automaatio- ja systemitekniikan perusteet

Luento 1

Joni Pajarinen

15.1.2024

Aalto-yliopisto
Sähkötekniikan
korkeakoulu

Luento 1

- Kurssijärjestelyt
- Mitä on automaatio- ja systeemitekniikka?
  - Automaatiotekniikka
  - Systeemitekniikka
- Mihin automaatiota voi soveltaa?
- Mitkä ovat automatisoidun systeemin päätyypit?
- Seuraava luento

Kurssijärjestelyt

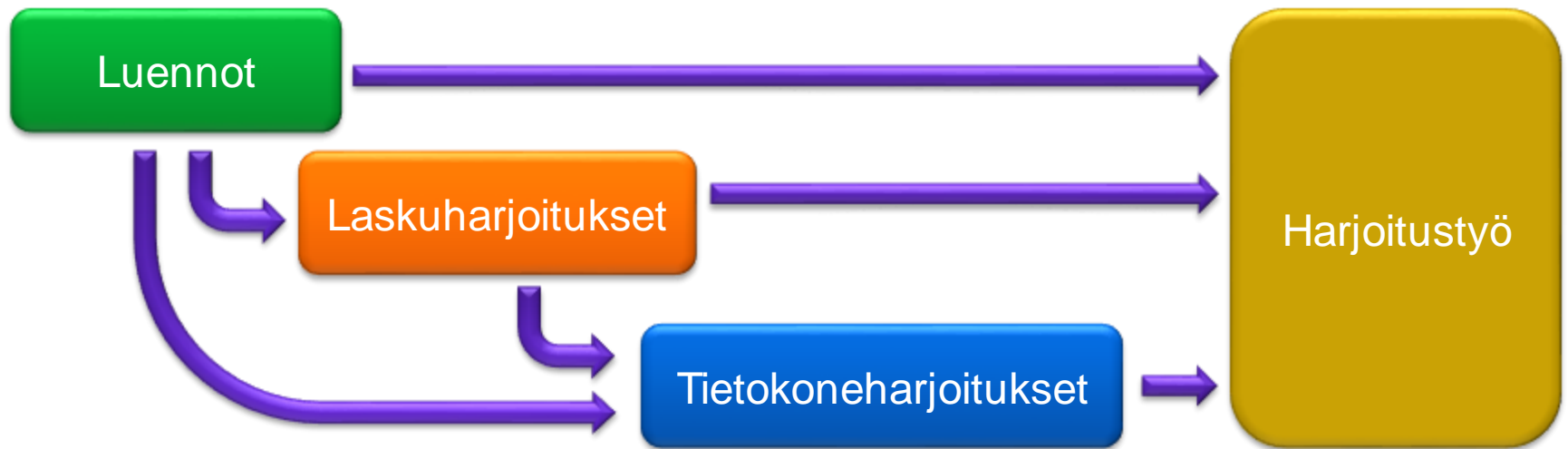
Kurssijärjestelyt: Henkilökunta

- Vastuunopettaja: Joni Pajarinen
- Pääassistentti: Henrik Toikka
- Assistentit: Ilja Adel, Hanno Lehtiniemi, Lauri Nikula, Mikhail Romanov, Aiki Honda, Seem Hyry, Benjamin Lee

Kurssijärjestelyt

- Pääallekkäisen tiedon välttämiseksi, kaikki kurssijärjestelyihin liittyvät asiat on keskitetty MyCourses sivulle
  - Luennot
  - Laskuharjoitukset
  - Tietokoneharjoitukset
  - Harjoitustyöt
  - Tentti
- Ks. MyCourses sivu

Kurssin tapahtumat

Automaatio- ja systeemitekniikka?

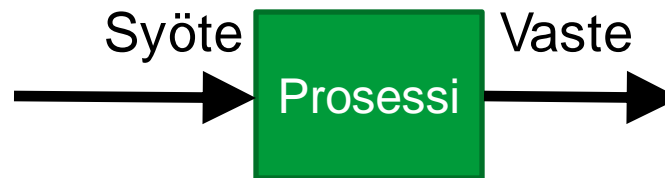
Automaatiotekniikka

- *Αυτόματο* (automato, kreikkaa) = itsetoimiva
- Toiminta ilman ihmisen ohjaavaa tai suorittavaa osuutta
- Automaattisesti eli itsestään toimiva kone tai laite
→ automaatti
- Automaatiotekniikka = tekniikkaa, joilla laitteet saadaan toimimaan automaattisesti
- Automaatio ei aina edellytä elektroniikkaa
<http://www.youtube.com/watch?v=C7oSFNKIIaM>

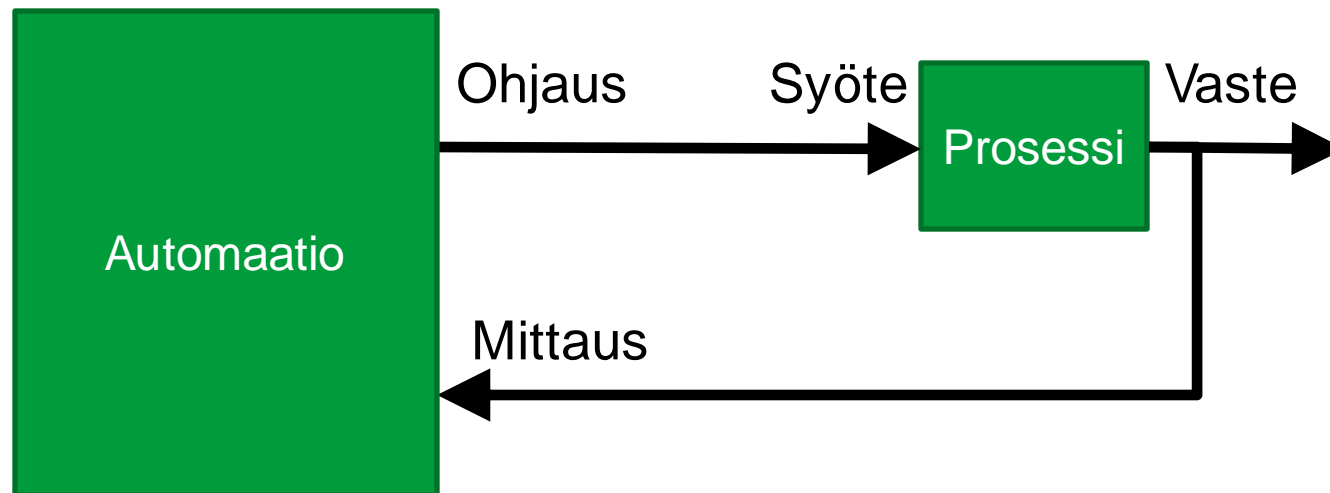
Automaatiotekniikka

- Prosessi = fysikaalinen järjestelmä

Automaatiotekniikka

- Prosessi = fysikaalinen järjestelmä
- Automaatio = tapa saada prosessi toimimaan halutulla tavalla ilman ihmisen suoranaista vaikutusta

Automaatiotekniikka

- Automaatio toteutetaan nykyisin käyttäen
  - Tietotekniikkaa (digitaalisia mikroprosessoreita)
  - Antureita ja aistimia
  - Toimilaitteita
  - Menetelmiä ja algoritmeja, jotka realisoivat automaattisten toimintojen vaatiman ”älyn”

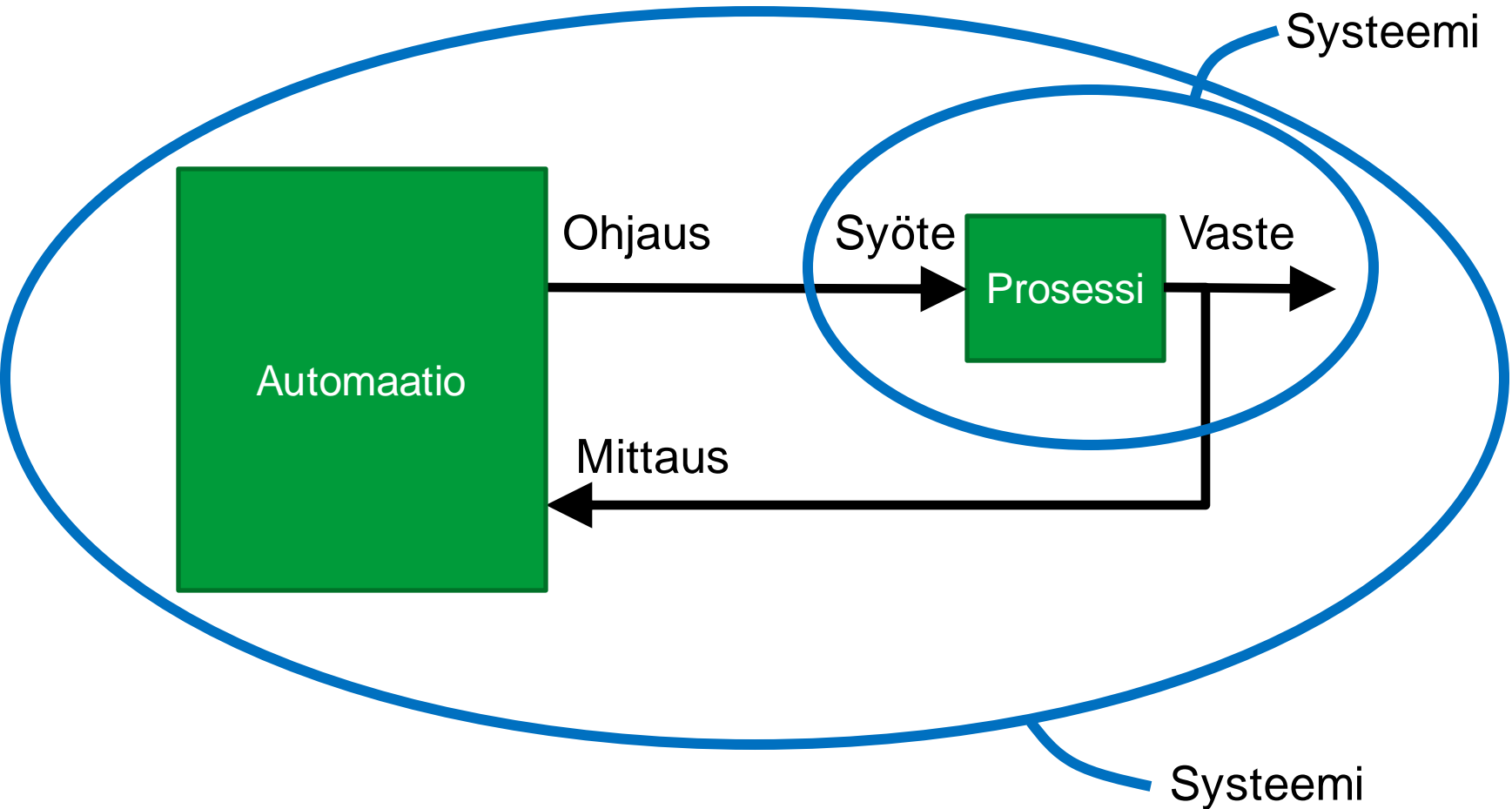
Teollisuusautomaatio

- Tuotantoprosessien ja yksittäisiin koneisiin ja laitteisiin liittyvän toiminnan
  - valvontaa
  - ohjausta
  - optimointia ohjausteknisin menetelmin
  - sekä tarvittavien **automaatiolaitteiden** ja **–järjestelmien** kehitystä
- Automaatiotekniikkaa sovelletaan kuitenkin paljon myös tehtaiden ulkopuolella

Systemiteknikka

- Systemi = keskenään vuorovaikuttavien tai riippuvien elementtien kokonaisuus
  - Fysikaalinen systemi
  - Termodynaaminen systemi
  - Sähköpiiri
  - Robotti
  - Robotin yksittäinen moottori
  - Mikrosystemi
  - Tehtaan tuotantoprosessi
  - Jne.

Systemiteknikka

Systemiteknikka

- **Oppi dynaamisista järjestelmistä ja niiden ohjaamisesta**
  - Mallinnus
    - Fysiikkayhtälöihin perustuva malli
    - Black-box malli
    - Stokastinen malli
  - Sääto
  - Simulointi
  - Optimointi
-

Systemeemit

- Järjestelmien skaala vaihtelee
  - laajat kokonaisuudet, esim. tuotantotehtaat
  - pienet järjestelmät, esim. kotiautomaatio, robotti
- Systemeemit voivat olla poikkiteknisiä
  - mekaniikkaa
  - prosessikemiaa
  - biologiaa
  - tietoliikennettä
  - tekoälyä

Automaation sovelluksia

- a. Prosessiteollisuus ja energiantuotanto
- b. Kappaletavarateollisuus
- c. Yksittäiset koneet ja laitteet

Automaation sovelluksia: Prosessiteollisuus ja energiantuotanto

- Tärkeimmät prosessiteollisuuden alat
  - Puunjalostus
  - Kemian teollisuus
  - Kaivosteollisuus
  - Metallien perusteollisuus
  - Elintarviketeollisuus
- Energiahuollon prosessit ja laitteistot
  - Sähkö- ja lämpölaitokset
  - Sähkönjakelujärjestelmät
  - Lämpö- ja kaasuverkostot
  - Öljyntuotantolaitteistot

Automaation sovelluksia: Prosessiteollisuus ja energiantuotanto

Automaation sovelluksia/prosessi: Paperikone

Automaation sovelluksia/energia: Ydinvoimala

Automaation sovelluksia: Kappaletavarateollisuus

- Tärkeimmät kappaletavaratuotannon alat
  - Konepajateollisuus
  - Sähkö- ja elektroniikkateollisuus
  - Mekaaninen puunjalostus
  - Tekstiiliteollisuus
  - Graafinen teollisuus

Automaation sovelluksia: Kappaletavaraoteollisuus

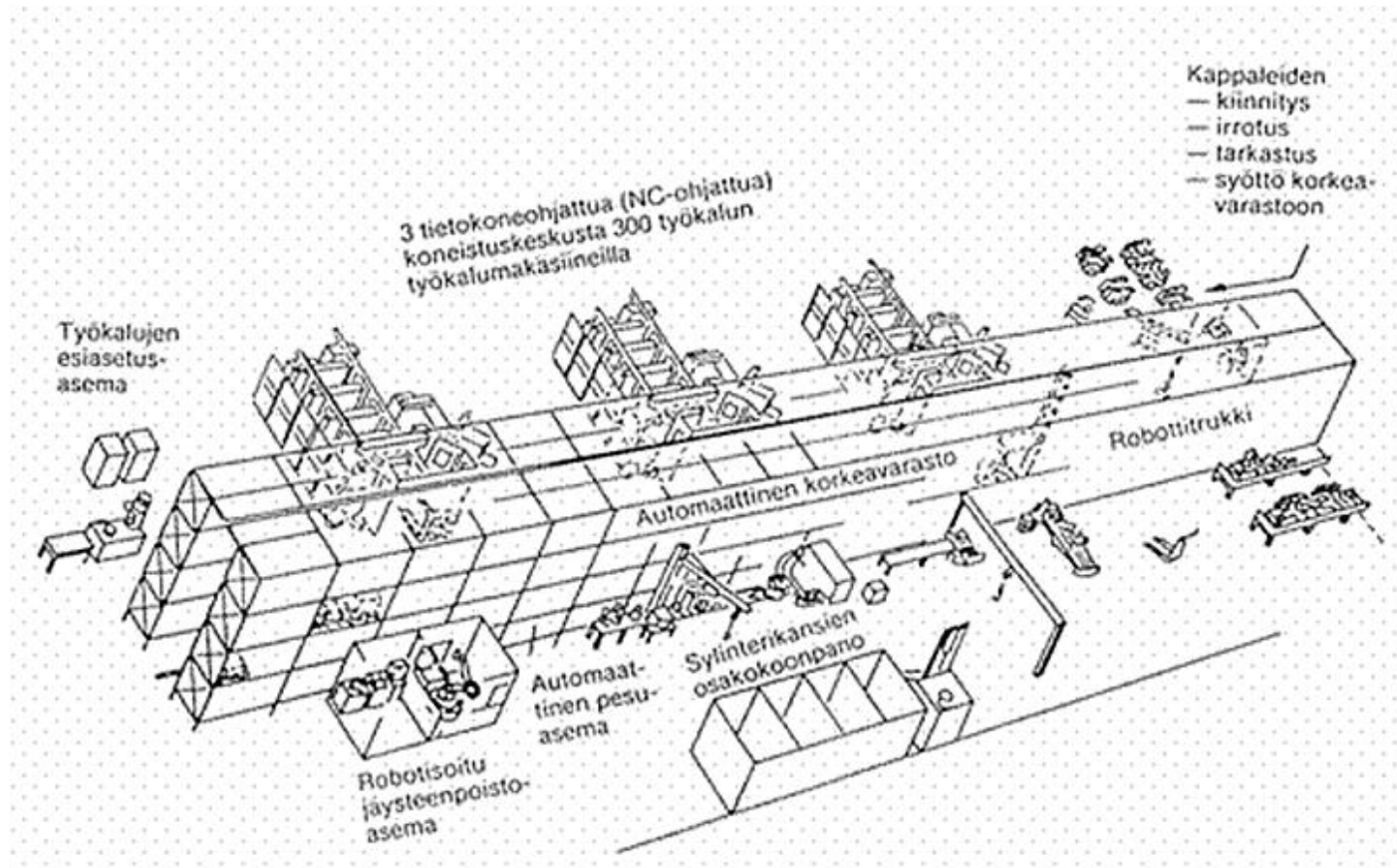

https://www.youtube.com/watch?v=P7fi4hP_y80

Automaation sovelluksia: Kappalevarateollisuus

Automaation sovelluksia: Yksittäiset koneet ja laitteet

- Robotit
- Teollisuuden työstö- ja työkoneet
- Rakennus- ja maataloustyökoneet
- Kaivostyökoneet
- Liikennevälineet
- Asejärjestelmät
- Avaruuslaitteet
- jne. jne. jne.

Automaation sovelluksia/koneet: Moderni metsätyökone

Automaation sovelluksia/koneet: Autonomisesti liikkuva kaivoskone

Automaation sovelluksia/koneet: Autonominen auto

- <http://www.youtube.com/watch?v=cdgQpa1pUUE>

Automaation sovelluksia/koneet: Neliraajarobotti Boston Dynamics Spot

- <https://youtu.be/wlkCQXHEgjA>
- <https://youtu.be/1AhLzMMn-G8>

Muita automaatio- ja systeemitekniikkaan liittyviä tekniikan aloja

- Tietotekniikka
- Tietoliikennetekniikka
- Sähkötekniikka ja elektroniikka
- Mittaustekniikka
- Kemian tekniikka
- Konetekniikka ja mekatroniikka
- Signaalinkäsittely
  - Signaalin suodatus
  - Konenäkö

Tietoliikenteen ja ICT:n merkitys automaatiassa

- Laajoja järjestelmiä, jotka kommunikoivat tietoverkon yli
  - Sähköverkot
- Langattomia järjestelmiä
  - Rakennusautomaatio
- Luotettavuus
- Tehokkuus
- Tietoturva

Systemitekniikka

Automaation päätyypit

Avoin järjestelmä

Ajastin määrittää
käynnissäoloajan

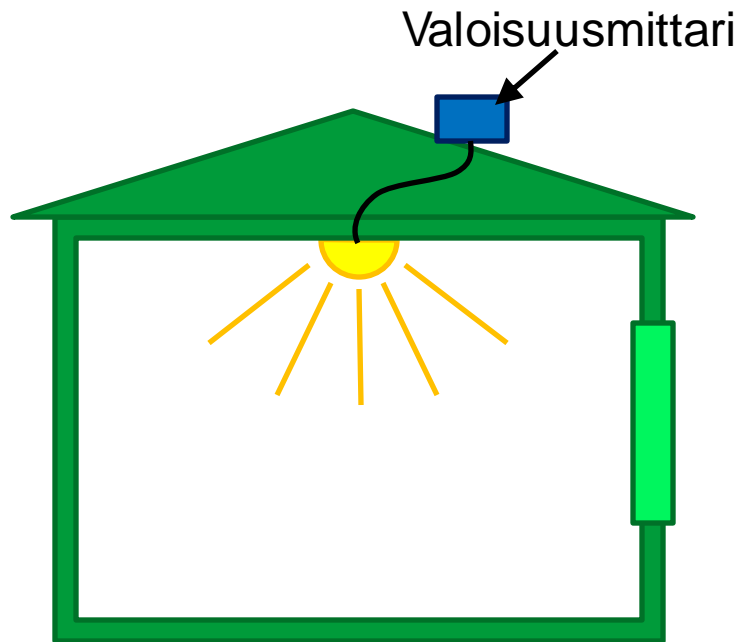
Suljettu järjestelmä

Ruokaa mittaava lämpömittari
kertoo, milloin lämmitys
lopetetaan

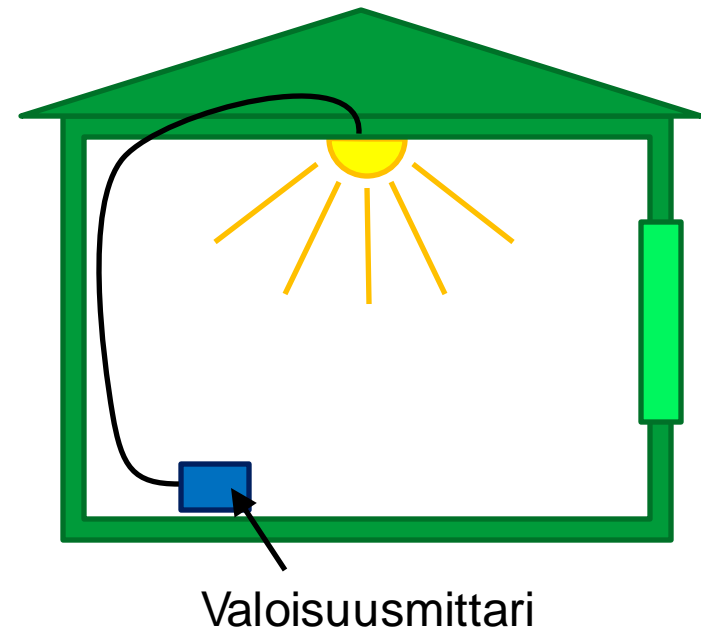

Automaation päätyypit

Avoin järjestelmä

Suljettu järjestelmä

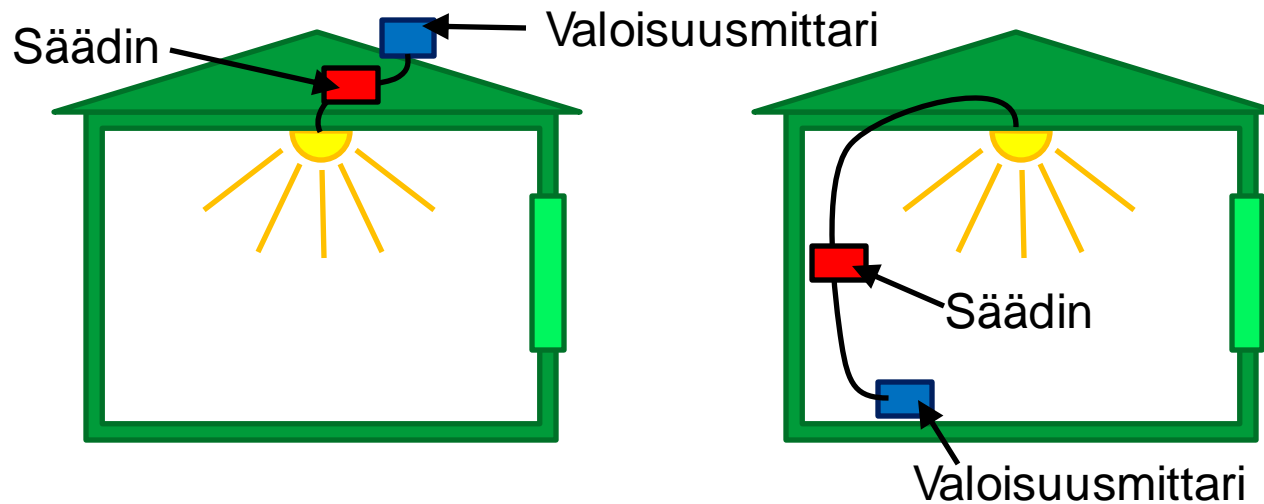

Takaisinkytkentä

- Mittaus ohjattavasta prosessista
- Mitataan ohjauksen aiheuttamaa reaktiota
- Korjataan tarpeen mukaan ohjausta
- Osa suljettua järjestelmää

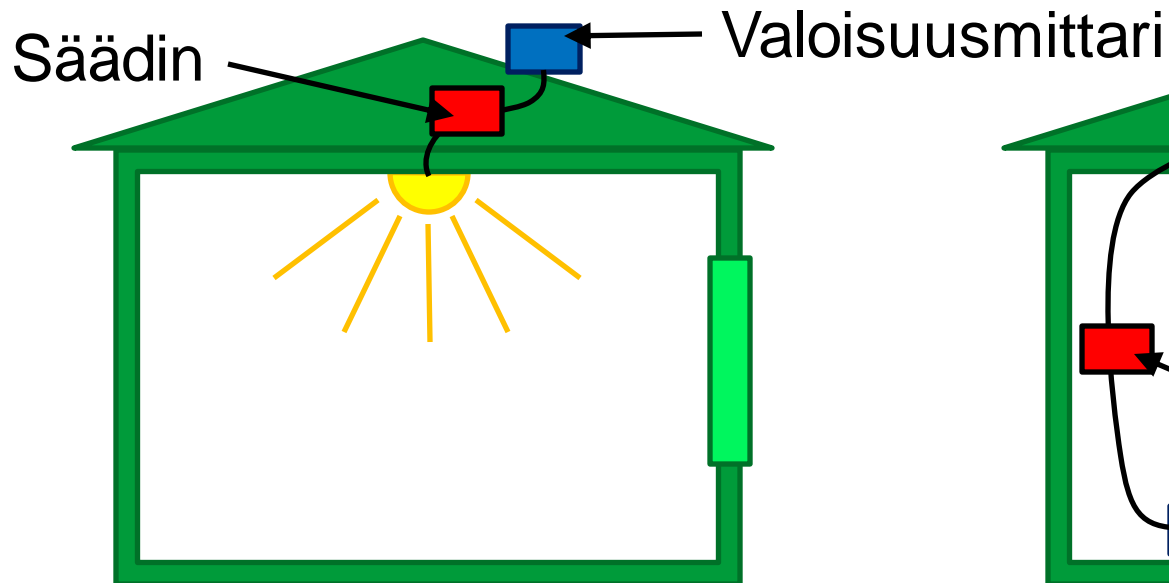
Säätö

- Millainen syöte tarvitaan prosessiin, jotta saadaan haluttu vaste → **säädin**
- Takaisinkytkennän avulla voidaan tarkkailla vastetta ja muuttaa prosessin syötettä vastaavasti

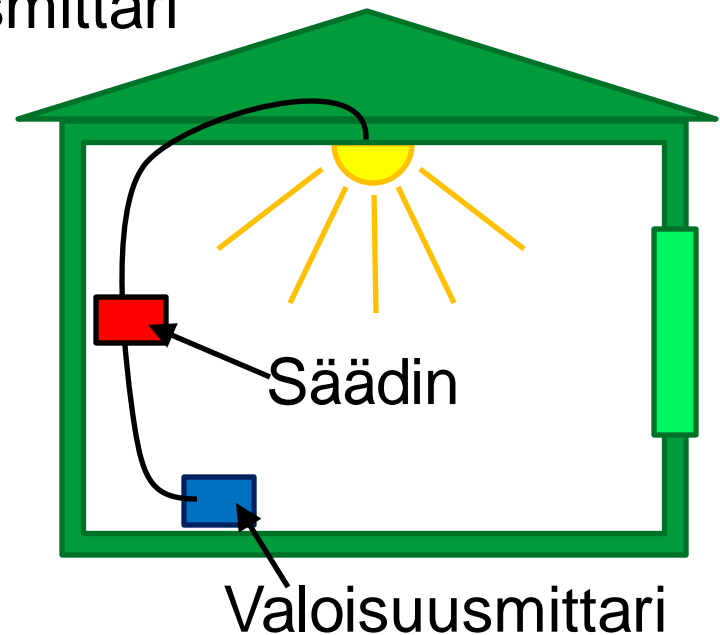

Säätö

Avoin järjestelmä

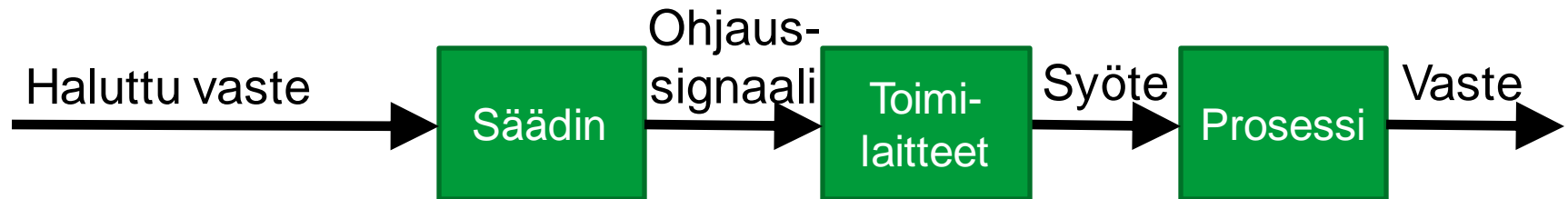

Suljettu järjestelmä

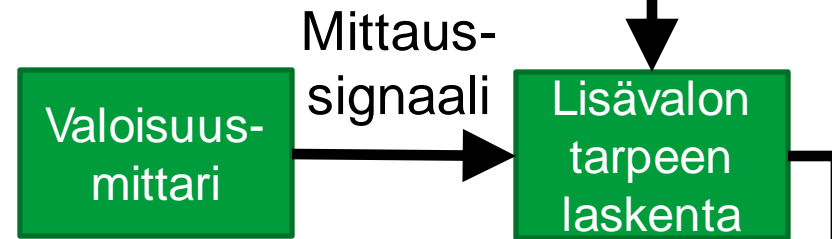
Avoin järjestelmä

- Prosessiin vaikutetaan toimilaitteilla
- Toimilaitteita ohjaa säädin, joka tuntee syötteen ja vasteen välisen suhteen

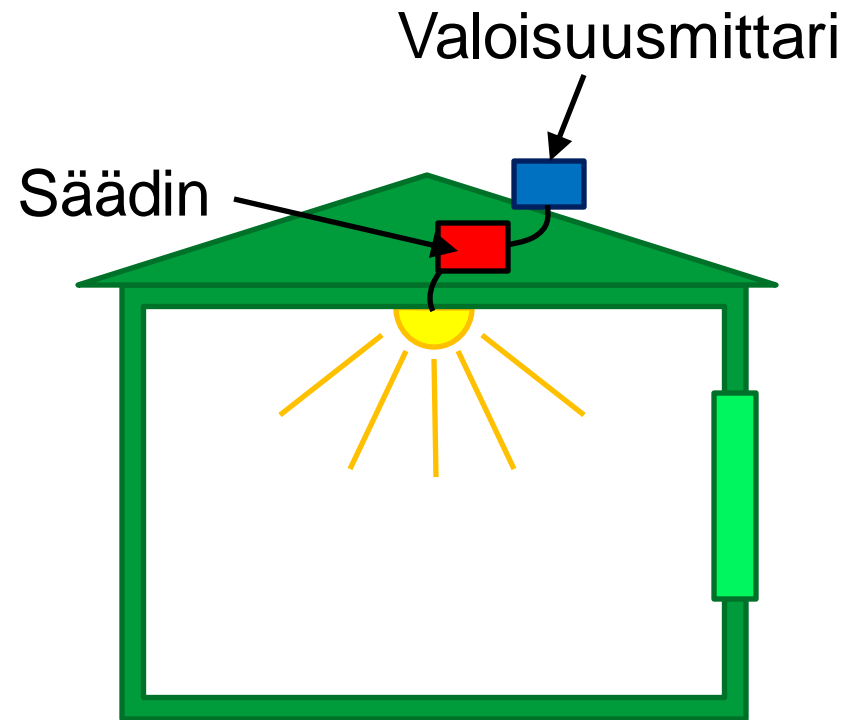
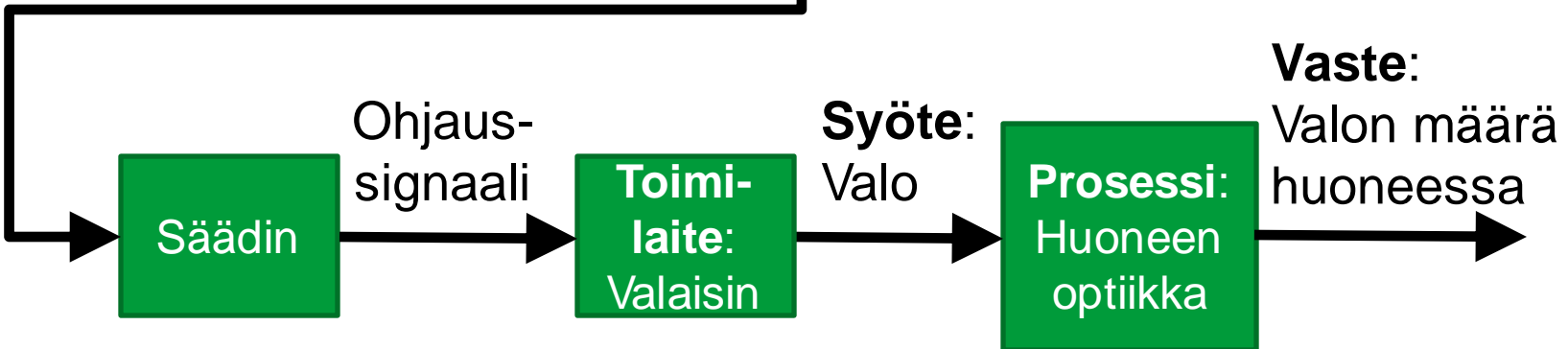

Avoin järjestelmä

Haluttu valoisuus huoneessa

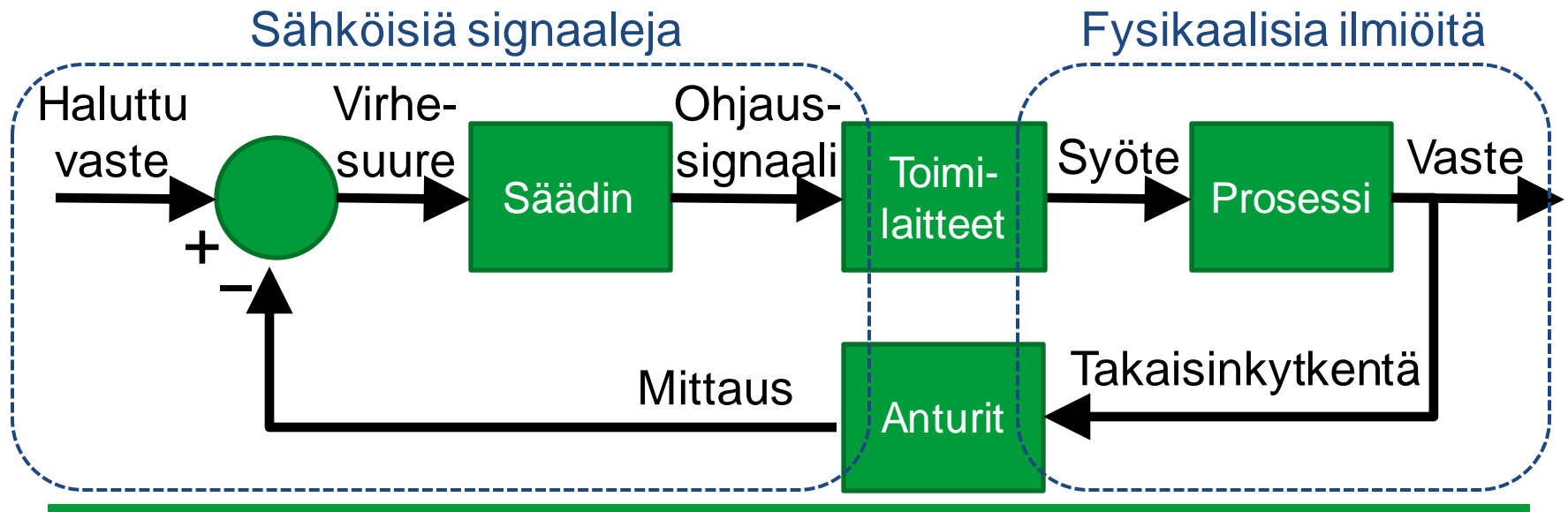
Haluttu vaste

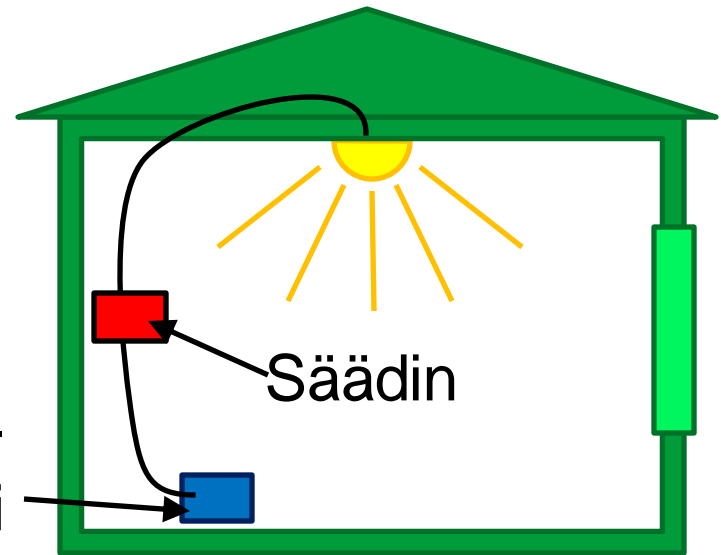
Suljettu järjestelmä

- Mittaus ohjattavasta prosessista
- Mitataan ohjauksen aiheuttamaa reaktiota
- **Takaisinkytkentä**
  - Erityisesti negatiivinen takaisinkytkentä

Suljettu järjestelmä

Haluttu valoisuus huoneessa

Valoisuusmittari

Säädin

Vaste:

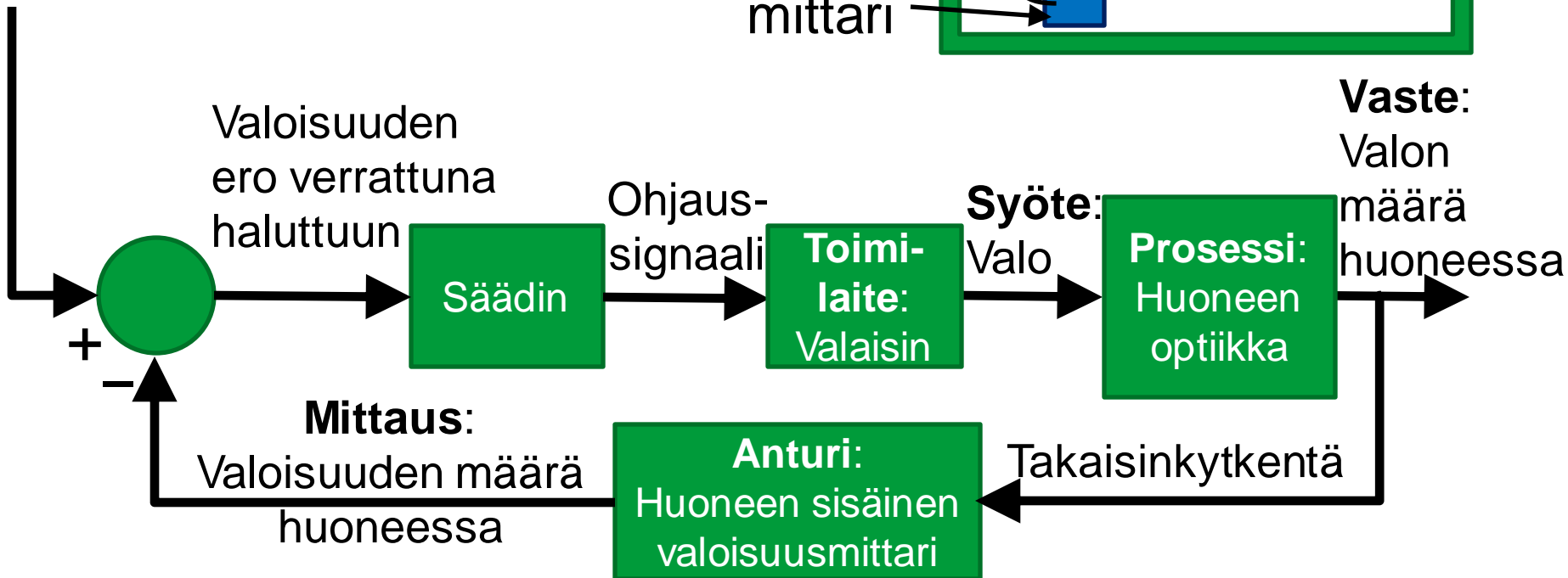
Valon määrä huoneessa

Valoisuuden ero verrattuna haluttuun

Ohjaus-signaali

Syöte:

Valo

Säädin

Toimilaite:
Valaisin

Prosessi:
Huoneen optikka

Mittaus:

Valoisuuden määrä huoneessa

Anturi:

Huoneen sisäinen valoisuusmittari

Takaisinkytkentä

Avoin vai suljettu järjestelmä?

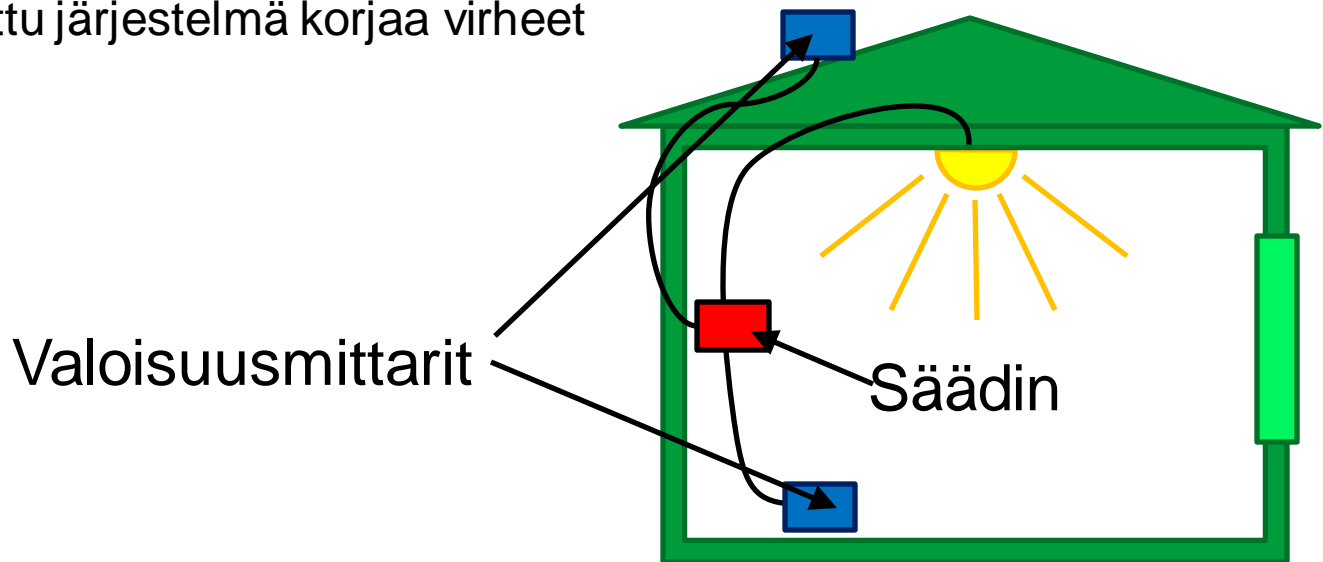
- Avoin järjestelmä
  - Vaatii tarkan mallin prosessista
    - Mikä on syötteen ja vasteen suhde
  - Joskus teknisesti helpompi toteuttaa käytännössä
  - Joskus ainoa vaihtoehto
    - Esim. matkapuhelimen näytön kirkkaus: suljettu järjestelmä vaatisi mittausta laitteen ulkopuolelta

Avoin vai suljettu järjestelmä?

- Suljettu järjestelmä
  - Voi toimia vaikka prosessin malli olisi epäideaalinen
  - Pystyy korjaamaan myös odottamattomia tilanteita ja vikatilanteita
    - Esim. huone-casessa: suljetut verhot vaikuttavat sisätilan valoisuuteen ilman, että ulkona oleva mittari sitä huomaa
  - Käytännössä kaikki teollisuusautomaatio
  - Kaikki automaatio, aina kun mahdollista

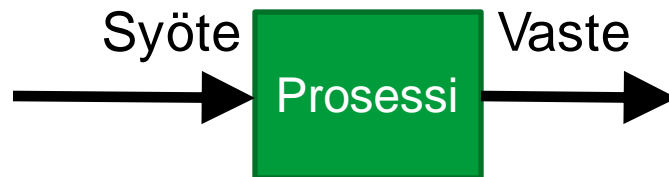
Avoin vai suljettu järjestelmä?

- Hybridi
  - Käytännössä kaikki monimutkaiset järjestelmät yhdistelmä avointa ja suljettua järjestelmää
    - Avoin järjestelmä mahdollistaa ennakoimisen
    - Suljettu järjestelmä korjaa virheet

SISO ja MIMO

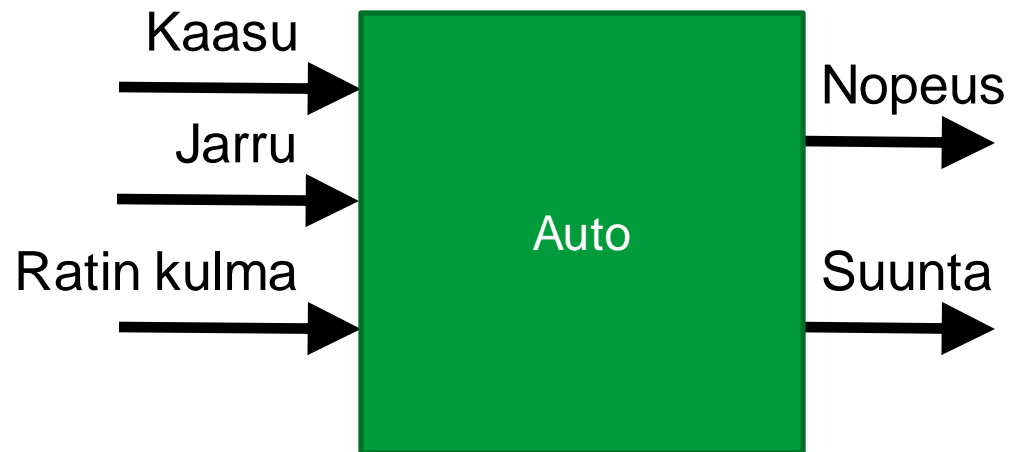
- SISO: Single Input Single Output

- MIMO: Multiple Input Multiple Output

Esimerkki MIMO-prosesseista: Auto

Seuraava luento

- Ensi viikolla käsitellään dynaamista mallintamista lähtien differentiaaliyhtälöistä

